

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

המדה ימים HEMDAT YAMIM

פרשת השבוע תרומה תשפ"ד

זהב, כסף ואבנים טובות - התקרבות אל הקב"ה (חלק א')
הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

"וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאִתָּם זָהָב וְכֶסֶף וְנִחְשֶׁת: וְהִתְקַלְתְּ וְאָרְגָנְךָן... אֲבָנֵי שֹׁהַם וְאֲבָנֵי מְלֵאִים לְאֹפֶד וְלַחֹשֶׁן" (שמות כה, ג-ז).

רשימת החומרים היקרים, הפותחת את פרשתנו, ישמשו לבניין המשכן וכליו. עם ישראל השתדל להדר גם בבניית מקדשי המעט - בתי הכנסת, ששימשו את עמינו, בעיקר אחרי חורבן בית ראשון ושני, וסמכו זאת על הפסוק "זֶה אֵלֵי וְאֶנְהוּ" (שם, טו, ב) ועל דרשת חז"ל: "חייב אדם לעשות ציצית נאה, ומזוזה נאה, ולכתוב לו ספר תורה נאה, ... שנאמר "זֶה אֵלֵי וְאֶנְהוּ", עשה לפניו מצות נאות, כדברי ר' ישמעאל" (מסכתות קטנות מסכת סופרים פרק ג הלכה יז). אומנם, כבר שם מצינו את הדעה החולקת של אבא שאול, וז"ל: "אבא שאול אומר הדמה לו, מה הוא רחום וחנון, אף אתה רחום וחנון" (שם). אם כך, במה חולקים התנאים?

רבי ישמעאל רואה בתרומת הזהב ושאר החומרים היקרים קיום מצווה, כחובה להדר כפשוטו בביצועה - "חייב אדם". לעומתו, אבא שאול רואה בהידור הרחוני את העיקר, הדרך הנאה היא להדר בעבודת המידות ולדבוק בצדדים הרחוניים של עבודת השם, זוהי המשימה העיקרית בחיי היהודי - להידמות לקונה "מה הוא רחום וחנון אף אתה רחום וחנון".

על הפסוק בספר משלי: "יֵשׁ זָהָב וְרֵב פְּנִינִים וְכָלֵי יָקָר שִׁפְתֵי דַעַת" (כ, טו), מצינו במדרש: "וְכָלֵי יָקָר שִׁפְתֵי דַעַת", לפי שנפשו של משה היתה עגומה עליו, אמר (משה): הכל הביאו נדבתו של משכן ואני לא הבאתי, אמר לו הקדוש ברוך הוא: חייך שדיבורך חביב עלי מכל אילו. תדע לך שהוא כן, שמכולם לא קרא הדיבור אלא למשה, דכתיב "וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה" (ויקרא א, א) (ויקרא רבה פרשת ויקרא פרשה א [ו]).

בפסוק זה נזכרים החומרים היקרים זָהָב וְרֵב פְּנִינִים, לעומתם מופיע הביטוי: שִׁפְתֵי דַעַת. הציבור תרם לבנין המשכן זהב... הנשיאים תרמו אבנים יקרות לאפוד ולחושן, לאחר תרומות אלה היו מספיק חומרים יקרים. למשה רבנו לא נשארה משימה בתחום זה, והדבר ציער אותו מאוד. לכן ניחמו הקב"ה בכך, שהזכות שלו היא להביא לעם ישראל את הדיבור האלוקי, את עשרת הדיברות ואת שאר חלקי התורה, המלמדים אותנו את ערכי המשפט והצדקה, באמצעות שפתיו, שהיא הרבה יותר גדולה. יכולת השימוש בשִׁפְתֵי דַעַת היא כְּלֵי יָקָר יותר מְזָהָב וּפְנִינִים. הרעיון הזה מכוון לרעיון של אבא שאול בברייתא אחר, עם דגש מיוחד על הביטוי שִׁפְתֵי דַעַת.

בהמשך אותו מדרש, הרעיון בא לידי ביטוי בדרך נוספת וז"ל: "ר' תנחומא פתח ויש זָהָב וְרֵב פְּנִינִים וְכָלֵי יָקָר שִׁפְתֵי דַעַת" (משלי כ, טו). בנוהג שבעולם אדם יש לו זהב וכסף אבנים טובות ומרגליות וכל חמדה טובה שבעולם ודעת אין בו, מה הנייה יש לו?!" רעיון זה מופיע מיד גם בניסוח הבא: "דעה קנית מה חסרת, דעה חסרת מה קנית".

הדעת היא הנכס היקר ביותר שאדם יכול לרכוש, וברכישתו הוא אמור לעסוק בעיקר ימי חייו. ננסה לבחון מה היא הדַעַת, מה משמעותה מבחינת עבודת ד'?

כלל הברזל בהבנת הפסוקים מכוון אותנו למקום הראשון בו מופיע ביטוי זה בכתוב. דַעַת מופיעה לראשונה בסיפור הבריאה:

"וְהָאָדָם יָדַע אֶת תְּהוֹה אֶשְׁתוּ וְתַהֲרֵ וְתִלְד... (בראשית ד, א).
איש ואשה המקימים בית זוכים לבנות משכן לשכינה. כמאמר חז"ל "דריש רבי עקיבא: איש ואשה, זכו - שכינה ביניהן" (סוטה דף יז ע"א). הקשר הגופני חייב להיות ביטוי לקשר נפשי רוחני עמוק ומרומם. לכן, אין זה פלא שבמקביל לבנית המשכן, התורה בפרשתנו מביטיחה "וְשִׁפְתֵי דַעַת" (שמות כה, ח) בתוך המשכן ובתוך כל משפחה. זה הבסיס למגילת שיר השירים, המדמה את הקשר בין כנסת ישראל לקודשא בריך הוא, באמצעות הקשר בין הדוד והרעיה. כשם שתרומה פיזית בלבד איננה מספיקה כך גם אין להסתפק בקשר פיזי כדי לבנות בית נאמן בישראל.

חיזוק הקשר בין בני הזוג, דיבוק החברים של כל חלקי האומה, הוא המתנה שקיבלנו בארבעת החודשים האחרונים, מי שרוצה בבניין המקדש חייב לעסוק תחילה באיחוד הכוחות כולם ולהירתם משתי הבחינות.

כך ננצח את אויבנו הרשעים!
(לשיעורי הרב יוסף כרמל ביוטיוב)

לְעִילּוֹי זְשֵׁמַת

לע"י הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	מר משה וסרצוג כ" בתשרי תשפ"א	פרופ' ישראל אהרוני י"ד בכסלו תשפ"ג	הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב
ר' שמואל וגב' רבקה ברנדמן ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א	הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	הרב ראובן ורחמי עמוק ומרומם. ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א	מר שמואל וגב' אסתר שמש י"ז בסיוון / כ' באב
צפורה בת יונה דונייר ע"ה נלב"ע י"ב אדר א'	מר יצחק טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א	הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	ר' מאיר וגב' שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	הרב אשר וגב' סוזן וסרטייל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף
חיים לייב בן מיכאל קרייסל ב' בשבט	מר זליג וגב' שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	ר' אליהו כרמל וגב' מלכה טויבע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט	גב' ג'ולי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב
מר אלישע בן רבקה וגב' שושנה בת שרה	מרת לאה מאיר כ"ז בניסן תשפ"ב	גב' מירה קושיצקי נלב"ע כ"ב בסיוון תשפ"ג		

ארץ חמדה, ע"ר Eretz Hemdah

רח' ברוריה 2, ירושלים 91080 Bruriya St., Jerusalem 91080

WWW.ERETZHEMDAH.ORG Tel: 02-5371485 info@eretzhemdah.org

חֵמְדַּת הַשַּׁבָּת

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית "מורנו" מבית 'ארץ חמדה'

כתיבת שתי אותיות או סימון שני סימונים?

שוב ללימוד אבות מלאכות שבת. את רשימות אבות המלאכה האסורות בשבת ניתן למצוא במסכת שבת פרק ז משנה ב. יתר פרטי הלכות המלאכות – תולדות, איסורי דרבנן הנלווים למלאכות, וכדו', מופיעות במשניות אחרות (או בגמרות וכו'). כמותן גם השיעור – ה'כמות' של עשיית המלאכה עליה מתחייבים מבורר במשניות או בגמרות אחרות. ניקח, לדוגמא, את מלאכת "האופה". המשנה אומרת שאפיה היא אב מלאכה. היא מותרת שני בירורים הכרחיים פתוחים: מהי כמות החומר הנאפה עליו מתחייבים, והן את 'כמות' האפיה. עסקנו בעבר בהגדרות הבישול: 'בן דרוסאי', 'כל צרכו', וכו'. בישול הפחות מ'בן דרוסאי', ביחס למאכלים מוצקים, ופחות מ'יד סולדת' ביחס לנוזלים, אינו בישול. במקביל, ישנה כמות מסוימת אותה יש לבשל בכדי להתחייב. הרמב"ם (הלכות שבת פרק ט הלכה א) פוסק שחייבים על בישול של מאכלים בנפח של גרוגרת. יש לשים לב ששני השיעורים שהצגנו ביחס לאפיה ובישול אינם קשורים ותלויים זה בזה. האחד עוסק בכמות והשני באיכות. אדם יכול לבשל כמות מאכל קטנה מאוד באיכות של 'כל צרכו', ולחילופין לבשל כמות מאוד גדולה של אוכל אבל הוא לא יהיה מוכן בסוף ההליך כי הטמפרטורה הייתה נמוכה מדי (מעשית או הלכתית). 'גרוגרת' מגדיר את כמות האוכל, 'בן דרוסאי' ו'יד סולדת' מגדירים את איכות הבישול. בכדי להתחייב על בישול או אפיה, יש לבשל **כמות** של לפחות גרוגרת, באיכות של לפחות 'בן דרוסאי'. ישנו הבדל מהותי יותר בין השניים. האדם המבשל כמות קטנה מאוד ('כזית', לצורך הדוגמא) עבר על מלאכת בישול, ועשה בכך איסור דאורייתא. אמנם הוא אינו מתחייב על כך, אך הוא עבר על איסור דאורייתא. לעומת זאת, האדם שבישל כמות מאוד גדולה של אוכל, אך הביא אותו ל-40 מעלות בלבד, לא בישל. הוא לא עבר על איסור כלל, בגלל שיש חסרון באיכות הבישול. אי אפשר לומר שנעשה כאן בישול – אין כאן אוכל שבאמת 'התבשל'.

ביחס לאבות מלאכה מסוימים המשנה מפרטת שיעור. המשנה אומרת שאחת מאבות המלאכה היא מלאכת "הכותב שתי אותיות". לכאורה היינו מצפים שהמשנה תפרט שישנו אב מלאכה 'הכותב', ובהמשך יתברר שאם כתב פחות משתי אותיות הוא פטור. יש רמז לכך שישתי אותיות: הוא חלק מעצם שם המלאכה. בשפה שנקטנו בה לעיל היינו אומרים ש'שתי אותיות' מגדיר את **איכות** המלאכה, ולא את **הכמות**. בהשוואה למלאכת בישול, אנו בעצם רומזים לשאלה: האם 'שתי אותיות' הוא המקביל של 'כגרוגרת' (ומגדיר את הכמות, שהעושה את המלאכה בכמות קטנה יותר אינו מתחייב עליה) או שישתי אותיות' מקביל ל'בן דרוסאי' (ומגדיר את האיכות, והעושה פחות מכך לא עבר על המלאכה כלל?).

ניתן למצוא רמז ראשון לכך במשנה (שם פרק יב משנה ג) בה "רבי יוסי אומר: לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם, שכך היו כותבים על קרשי המשכן לידע איזה בן זוגו". כזכור, את כל אבות המלאכה למדו חז"ל מהמלכות של בנין המשכן. היכן הייתה כתיבה במשכן? רבי יוסי אומר שכאשר הכינו את הקרשים סימנו אותם באופן שמאפשר פירוק והרכבה. גם אם כתבו על הקרשים א' ב' ג' ד', לא הייתה כל כוונה שכתובה זו תפיק משמעות. ביחס לקרשי המשכן, המשמעות נבעה מהצימוד של הקרשים – הסימון שהורה למרכיב של המשכן לדעת איזה בן זוגו של איזה קרש.

מדברי רבי יוסי עולה דבר מעניין: מעבר לכך שאב המלאכה אינו 'הכותב שתי אותיות' אלא 'המסמן שני סימונים', על פניו ישנו הוא חלק עקרוני מהמלאכה. אדם שסימן סימון אחד לא עשה עבר על איסור, שהרי ללא סימון הקרש הצמוד אין שום משמעות לסימון הנוכחי. בהגדרה סימונים מעין אלה נועדו להירשם בזוגות, וסימון אחד בלבד הוא חסר משמעות, וממילא אינו אב המלאכה. כמוהו כמי שכותב חלק מאות: סימון חלק מאות אינה כתיבה, וסימון צד אחד של צמד אינו סימון.

במה חכמים חולקים על רבי יוסי? חלק ממפרשי הרמב"ם מבארים שלפי הרמב"ם מחלוקת חכמים ורבי יוסי היא רק בשאלה אם אב המלאכה הוא 'כותב' ו'רושם' (כלומר, מייצר סימנים, רשמים) זו התולדה, או להיפך. לפי זה כנראה שאין פער גדול מדי בין חכמים ורבי יוסי. ברם, לפי רוב הראשונים (וחלק מפרשני הרמב"ם) חכמים סבורים שיצירת סימנים בלבד אינה מלאכה האסורה מן התורה. זה מעלה שתי שאלות: ראשית: מדוע חכמים אינם מקבלים את דברי רבי יוסי? שנית: מדוע לפי חכמים ישנו צורך בכתיבת שתי אותיות, בדווקא, בכדי להתחייב על הכתיבה בשבת?

ביחס לשאלה הראשונה: לפי רבי יוסי, מלאכת 'כותב' היא הנחת מידע בעולם באופן המאפשר לבא אחריו לקבל את המסר (ופעמים שגם יפעל על פיו, אך לכאורה זה אינו פן מהותי למלאכה, אלא תלוי באופי המידע). אם נסמן את הקרשים בסימון הידוע ללויים (נושאי ומרכיבי המשכן) בלבד, הרי שהעברנו את המידע הדרוש – כיצד מרכיבים את המשכן – לאנשים אחרים. זו מלאכת 'רושם'. על פניו עלינו להניח שחכמים מסכימים עם ההגדרה העקרונית הזאת, וחולקים רק על פרטיה. אם כך, לפי חכמים יש להניח את המידע בעולם באופן המקובל על החברה כולה. אין די בכך שיש מי שידע לפרש את הכתוב, אלא עלינו לכתוב באופן המקובל להעביר בו מידע (כמובן שהגדרה זו דורשת ליבון: אחוז קטן מאוד של העולם כולו יודע לפרש את המילים הכתובות בעברית. מהו המינימום הדרוש להגדיר 'חברה' שכזאת? אם נלמד מאה אלף איש שפה וכתובה שהמצאנו זה עתה, האם גם לכך נתייחס ככתיבה, ולא כסימון?). נחשוב, לדוגמא, על כתיבת תווי מוזיקה. אדם מסוגל לחשוב על מנגינה, ולהעביר את המנגינה לאדם אחר בכתב. זה דבר מפליא. זה נובע מכך שישנה מוסכמה כיצד רושמים ומסמנים, את המוזיקה.

מתוך כך ניתן להציע ביאור לשאלה השנייה: מדוע המלאכה נאסרת בשתי מילים בלבד? לכאורה התשובה היא זאת: אחרי שכבר יש לנו שפה באמצעותה אנו מתקשרים, שלחת אות אחת, תו אחד, היא חסרת משמעות. יצירת המידע החדש מבוססת על מוסכמה של מהם האותיות והסימונים הבסיסיים, ומעתה כל אדם מרכיב את התווים (האותיות) המוסכמים בצורה שהוא בוחר. כאשר אתם קוראים את השורות הללו, לכאורה אינני מחדש לכם דבר: אתם מכירים את ה-א' ב'. אך הבחירה שלי לסדר את הא' ב' באופן שמעביר את המידע שאני בוחר להעביר לכם הוא החידוש שבכתיבה שלי, וזה נכון על כל כתיבה שהיא (חשבו על הדבר הזה ביחס לתווים מוזיקליים: לתו אחד אין משמעות. מנגינה מתחילה כאשר המוזיקאי בוחר לעבור דווקא מהתו הזה לתו מסוים אחר). אם כך, עצם כתיבת האות האחת אינה יצירתית, מכיוון שאנו עוסקים בדווקא באותיות שאנו מכירים. יצירה, העומדת בשורש אב מלאכת 'כותב', מתחילה כאשר מחברים לפחות אות אחת נוספת לאות הראשונה.

התחלנו לגעת בנקודות השורש של מלאכת 'כותב'. הקב"ה טמן רעיונות וביירוים גדולים באב מלאכה זה, ונמשיך בה בשבועות הקרובים.

[ארץ חמדה – קישור לשיעורי "מורנו" ביוטיוב](#)

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

הלכה פסוקה

תקצירים מתוך פסקי דין - רשת בתי הדין 'ארץ חמדה גזית'

עורך: הרב הדיין אהרן פלדמן, דיין ברשת בתי הדין 'ארץ חמדה גזית'

מתי חלה העברת הבעלות כאשר הדירה עדיין לא נרשמה בטאבו על שם הקונה

'ארץ חמדה גזית' / תיק מס' 1-80009

הצדדים חתמו על הסכם למכירת דירה. בין הצדדים נתגלעו מחלוקות רבות, ואלו הובאו להכרעת בית הדין. אחת המחלוקות הייתה לגבי איחור של הרוכשים בתשלום התמורה לדירה. לטענת המוכרת, הרוכשים לא שילמו 4% מהתמורה ולמרות זאת התגוררו בה במשך 4.5 שנים, ולכן המוכרת מבקשת לחייב אותם בדמי שכירות בשיעור זה מתוך שווי הדירה. המוכרת מעריכה את שכר הדירה המלא ב-18,000 ₪, שכך ש-4% מסכום זה לחודש הוא 720 ₪. ועבור 4.5 שנים מדובר בסך של כ-39,000 ₪.

בית הדין דן בטענה, וכתב כי "הנקודה שצריך להכריע בה היא, מתי מתבצעת העברת בעלות. עד העברת הבעלות – הדירה שייכת למוכרת, ובהחלט מגיע לה תשלום שכירות, אך לאחר העברת הבעלות – הדירה שייכת לקונים ולא שייך לתבוע מהם דמי שכירות".

בהמשך, עסק בית הדין בשאלת העברת הבעלות סביב שני אירועים – רישום הדירה בטאבו על שם הקונים, וקודם לכן, מסירת המפתח לקונים. בעקבות פוסקים רבים, בית הדין קבע שהרישום בטאבו נחשב לקניין. הרישום בטאבו אינו "רצון המלכות בלבד בלא טעם" אלא "תקנה לטובת התושבים, שכל שלא נרשם בטאבו יכול המוכר לחזור ולמכור לאחר", ולכן לפי רוב הפוסקים יש לו תוקף גם לפי ההלכה.

בית הדין עסק גם בשלב המוקדם יותר, שבו הקונים קיבלו מפתח לדירה, אף שהדירה עדיין לא נרשמה על שםם בטאבו. באותו שלב הקונים כבר שילמו את כל תמורת הדירה, למעט סכום קטן יחסית, שאותו הם היו אמורים לשלם רק אחרי הרישום בטאבו. הדירה אמורה הייתה להירשם על שםם, אלא שבגלל סיבוך בירוקרטי חלו עיכובים בשינוי הרישום.

בית הדין קבע שבמקרה זה יש העברת בעלות כבר בשלב המוקדם של מסירת המפתח, אפילו לפי הפוסקים הסוברים שרק הרישום בטאבו מהווה קניין ויוצר את העברת הבעלות, בגלל שמתקיימים כמה תנאים מצטברים:

- הקונים נכנסו לנכס בהסכמת המוכרת, למרות שלא סיימו לשלם.
- נרשמה הערת אזהרה לטובת הקונים, והצדדים התאמצו להשלים את הרישום בטאבו. לאחר זמן מה הדירה באמת נרשמה על שם הקונים.
- הקונה עשה מעשה קניין (בנדון זה – הקונים שיפצו את הבית, דבר המהווה קניין חזקה).

לשון פסק הדין: "במקרה זה, לא נקבל את הדינא דמלכותא בצורה מלאה, כלומר לא נאמר שקנייני התורה לא חלים ללא רישום בטאבו. אכן, במקרים בהם יש מחלוקת בין הצדדים לגבי הבעלות על הדירה - יש לומר שהרישום בטאבו הוא זה שיכריע, אך במקרה בו אין כל ספק שהבעלות על הדירה שייכת לקונה יש לומר שקנייני התורה חלים גם בלי רישום בטאבו. בנדון דידן אין דרישה לביטול ההסכם והחזרת הדירה למוכר; יש הסכם שבו המוכרת מתחייבת להעביר את הדירה על שם הקונים; הקונים שילמו 96% מסך התשלום על הדירה; נמסרה חזקה בדירה לקונים - הם קיבלו מפתח בהסכמת המוכרת, החלו בשיפוץ בדירה וביצעו קנייני חזקה (נעל גדר פרץ); לאחר שלאחר זמן אכן הדירה נרשמה בטאבו על שם הקונים - אין ספק שיש גמירות דעת מוחלטת גם מצד המוכרת, שהדירה היא בבעלות הקונים, וכשם שלא יעלה על הדעת שהקונים יבקשו מהמוכרת שתתקן תקלות שאירעו בוודאות לאחר הכניסה לדירה - כך גם לא יעלה על הדעת שהמוכרת תבקש מהקונים תשלום שכר דירה על הזמן שבין הכניסה לבית ועד לרישום בפועל בטאבו".

היות שהבעלות על הדירה עברה לידי הקונים כבר בשלב מסירת המפתח, לא שייך לחייב אותם בדמי שכירות כלשהם על המגורים בבית. יתר על כן, מרגע שהבעלות על הדירה עברה לקונים, מה שהם עדיין לא שילמו מוגדר כחוב, ואסור לקונים לשלם יתר על חוב זה. אם הקונים ישלמו דמי שכירות בנוסף על חלק התשלום שהם עדיין לא שילמו, הדבר יוגדר כריבית אסורה.

בעז"ה בגליון הבא נעסוק בשאלות נוספות שהתעוררו במקרה זה.

למעבר לפסק הדין

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל:

רות צפורה בת חנה משה בן רחל נטע בת מלכה עובדיה בן אסתר מלכה ר' יצחק בן בריינדל גיטה חוה ראנלה בת פייקא	טל שאול בן יפה הילל בן תמר שפרה ניר יצחק רפאל בן יפה הילה צפנת בת שרה טובה מיכאל אלכסנדר אברהם בן שרה מלכה נעם בן שלומית	ניר רפאל בן רחל ברכה עודד בן חיה רבקה בת שרה בלה ירחמיאל בן זלאטה רבקה חיים מרדכי פרץ בן אסתר מילכה אריה יצחק בן גאולה מרים	חנה בת אוריה שלמה בן שולמית מאירה בת אסתר שמואל בן ברוריה דוד בן רחל אורי לאה בת חיה תמימה
---	---	--	---

שׁוֹ"ת בְּמִרְאֵה הַבַּזֵּק

(מתוך ח"י)

New York, USA

ניו יורק, ארה"ב

טבת תשע"ה

האם אי שמירת מצוות נחשבת כמחאה על הגיור

שאלה

קטן ספק יהודי שגויר, לפי השיטות שיכול למחות כשיגדל, האם התנהגותו כאינו שומר תורה ומצוות כשיגדל תיחשב כמחאה?

תשובה

ברוב המקרים המצויים בימינו, אי שמירת מצוות אינה נחשבת מחאה על הגירות. ונפרט את הדברים.

שאלה זו תלויה בשאלה אם מי שרוצה להיות יהודי אבל לא מעוניין לקיים מצוות ייחשב כמי שמוחה על גיורו. באחיעזר (חלק ג סוף סימן כח) כתב:

"...באופן שיתנהג באיסור, אף דמ"מ הוי זכות כמו שכ' בשו"ת בית יצחק שם, אבל אפשר דלא הוי זכות גמור ובכה"ג יכול למחות בגדלותו.

אבל באמת מאי שיחלל את השבת ושאר עבירות, אין זה כמחאה על הגרות, רק שעובר עבירה כישראל ובודאי דהוי גר".

יש לעיין מה בדיוק כוונת דברי האחיעזר, מדוע חילול השבת אינו נחשב כמחאה על הגיור. נראה להסביר כך: מדובר במי שרוצה להיות יהודי, רק שאינו מקבל את ההלכה שאסור ליהודי לחלל שבת. ולכן אם נשאל אותו

אם רצונו לבטל את הגיור ולהיות נכרי, ישיב שאינו רוצה לבטלו, וממילא אינו מוחה בעצם הגיור.

מחאה היא הצהרה שאינו רוצה להיות יהודי, היינו שאינו רוצה 'לזכות בזכות' שבית דין נתנו לו על ידי 'זכי' בהיותו קטן.

לפי זה גר קטן רגיל שמצהיר בבר המצווה שלו שרוצה להיות יהודי אבל לא אכפת לו מתורה ומצוות, יישאר יהודי.

ונראה שזה יהיה שייך ברוב היהודים שאינם שומרי תורה ומצוות, שרוצים להיות יהודים, אלא שלפי הסתכלותם אפשר להיות יהודי טוב מבלי לשמור תורה ומצוות רח"ל.

נראה שבפשטות כך יש להבין את דברי חידושי הר"ן בכתובות (יא ע"א ד"ה אמי רב יוסף):

"י"ל דלא אמרו דקודם שהגדילה אינה יכולה למחות, אלא לענין שאם נתרצתה בדבר אח"כ קודם גדלות..."

וכן נראה מהתחלת דבריו של הר"ן על הרי"ף שם (ד ע"א בדפי הרי"ף):

"דהכי מוכח בגמרא יכולין למחות ולומר אי אפשר להיות גרים וחוזרין לסורן..."

אבל יש לציין שהר"ן שם (על הרי"ף) הוסיף:

"...כיון דאמרינן דכיון שהגדילה שעה אחת שוב אינה יכולה למחות, היאך אפשר לצמצם שתמחה מיד שתגדיל? יש לומר דנהי דמחאה דקטנות לאו מחאה היא, לענין שאם נתרצת אחר כך אין מחאתה כלום, אפי"ה מהניא לענין דלאחר שהגדילה אם עמדה במחאתה מהני.

אי נמי דכי אמרינן דכיון שהגדילה שעה אחת ולא מיחתה שוב אינה יכולה למחות, היינו שהגדילה בדת משה ויהודית".

ייתכן שהמונח "דת משה ויהודית" מתייחס לקיום מצוות¹.

יש גם לעיין בדבריהם של ראשונים אחרים בכתובות שם, שמתייחסים למחאה זו.

כתבו התוספות (כתובות יא ע"א ד"ה לכי גדלה):

"ומפרש ר"י לכי גדלה ונהגה מנהג יהדות".

ובתוספות הר"ש שם (ד"ה כיון שהגדילה) כתב:

"נלר"י כיון שהגדילה שעה אחת וקימי שוב שום מעשה יהדות... הגדילה שעה אי ולא עשת מעשה יהדות משהגדילה, יכולה

למחות. אבל הגדילה שעה אי ולא מיחת, שנהגה מנהג יהדות, שוב אינה יכולה למחות..."

והרא"ש שם (סימן כג) כתב:

"יכולים למחות קודם שראינום שנוהגים דת יהודית. אבל מיום שהגדילו וראינום מקיימי מצות, שוב אינם יכולים למחות".

והריטב"א שם (ד"ה כיון שהגדילה) כתב:

"...כגון שעשתה מעשה יהודית אחר שגדלה וניכרין מעשה שהם מעשה יהודית..."

[יש לעיין גם בלשונו של הצפנת פענח, הלכות איסורי ביאה יג, ו:

אך י"ל כך, דהנה כבר כתבתי בשם בה"ג ה' מילה דס"ל דקבלת המצות מעכב, דהיינו ר"ל שיקבל עליו הגירות, וזהו כוונת הגמ'

יבמות ד' מ"ז ע"ב קס"ד לקבל עליו עול מצות, ר"ל שיתרצה בזה לקבל הגירות ולא בע"כ.]

אפשר בהחלט להבין גם בדבריהם ש"יניהוג מנהג יהדות" הינו רק מה שמראה שרוצים את הזיכוי של יהדות, היינו להיות

יהודים. ואין זה תלוי בשאלה האם בפועל מקיימים מצוות.

אבל אין הדבר מוכרח.

כבר הבאנו למעלה (תשובה סד) את דברי התשובות והנהגות (חלק ב סימן תקיב), שציין שלכאורה דברי האחיעזר אינם תואמים

את שיטת התוספות בסנהדרין, ועתה נביא קטע נוסף מדבריו:

"(ברם בשו"ת אחיעזר ח"ג סימן כ"ח דעתו דחילול שבת אינו כמחאה, רק שעובר עבירה כישראל, ובפרט כאן דשומר חלק

מהמצוות.

אך מדברי התוס' בסנהדרין סח: סוד"ה קטן שפירשו וז"ל "ומתוך שגדלו ולא מיחו היינו קבלה", בדידהו דמוכח שאין חפיצים

בקיום מצוות כישראל כשר, נראה דליכא לאחשובי כ"קבלה".)

אמנם יש לפרש שהגירות בגר קטן הוא מדין זכייה, שאין לך זכייה גדולה יותר מלהיות יהודי. וכאן לא טעו, שאפילו במצבו

שאינו שומר כל התורה וייענש, הלוא כדאי לו להיות יהודי שבסוף יזכה לחיי נצח, וכ"ש שאינו מזיד כשהגדיל, אלא רק טועה

בשבת וכתינוק שנשבה, עיינו בשבת (סט ב) בגר שנתגייר בין הנכרים ולעולם לא קיבל שבת, ומ"מ מבואר שמועיל, וגם כאן נראה שבדיעבד מועיל דלא יחשב מחאה במה שאינו מקיים המצוות כראוי.
מיהו ד"ז תלוי במחלוקת קדמונים, דלתוס' סנהדרין הנ"ל שבגדלותו ולא מיחה זהו קבלה, אזי כה"ג לא מיסתבר לאחשובי "קבלה", אמנם בתוס' כתובות יא. ד"ה לכי, שמבואר דע"י מנהג יהודית הוי קבלה, ובתו"י כ' דמחאה היינו ע"י "מנהג גיות" ע"ש, ולפי"ז בקצת מצוות שמקיים שוב אינו כמנהג גיות.
וע"כ בגר קטן שבית דין כשר קיבלו אותו כזכייה, אין להקל ולומר שלא חל גירותו מעולם כשאינו שומר כל המצוות, כיון שבשעתו לא טעו ודימו באמת שיחנכו אותו ויישאר חרדי, רק שאח"כ התקלקל ומדמה שהוא יהודי טוב וככל היהודים כאן ואין צריך יותר ואינו מוחה, ואדרבה רוצה ביהדות רק אינו יודע ומכיר מהו. וע"כ יש לחשוש שהוא יהודי, ומ"מ אין זה ודאי יהודי וע"כ כשיבוא לישא אשה יש לחשוש לאידך גיסא שמא לא חל הגירות. ע"כ נראה לדידי דיש לדרוש לחומרא טבילה וקבלת מצוות כד"ן.
נראה שהוא סובר שלתוספות בסנהדרין דורשים קבלת מצוות חיובית שחסרה כאן, ולכן הגיור יהיה בטל. אבל לתוספות בכתובות אין מחאה (כאחיעזר) והגיור יחול. ובגלל מחלוקת התוספות יהיה ספק גר. אמנם (כפי שמבואר בתשובה סד הנ"ל) נראה שרוב הפוסקים נקטו לעיקר דלא כתוספות בסנהדרין. ומה עוד שכאמור בנדון דידן שייכת גם הסברה שיתכן שבמי שבין כה חייב במצוות, בכל מקרה אין צורך בקבלת מצוות בשביל הגיור.

¹ ועדיין גם לפי זה, אם מדובר במי שיש להם זיקה כלשהי לדת, אמונה בסיסית ושמירת מסורת מסוימת, יהיה מקום לומר שנחשב הדבר כקבלה ועל כל פנים כאי מחאה גם לענין 'דת משה ויהדות', ובפרט כשאין הדברים באים מתוך תפיסה המבינה מה הן תורה ומצוות ומרידה בהן, אלא שמדובר כשהם חושבים שמדובר רק בפולקלור וכד' ומתוך בורות ומחשבת 'מה אכפת לקב"ה?', שבמקרה כזה לא גרע לכאורה מגר שנתגייר בין הגויים.
ובאגרות משה (יו"ד חלק ג סימן קו ענף א) דן ב"גיורת רוצה לקבל כל דיני התורה אבל אינה רוצה לקבל תלבושת נשים צנועות אלא להתלבש בבגדים שמתלבשות בעוה"ר סתם הנשים שבדור פרוץ הזה", וכתב שם (ד"ה ויש לדון): "דמאחר שנפרץ תלבושת הפריצות בעוה"ר גם בבנות ישראל ואף באלו שהן שומרות תורה, שלכן הנכריה שבאה להתגייר הרי חושבת שהוא רק חומרא בעלמא שרוצים הרבנים להטיל עליה יותר מהדין ... א"כ יש לידון אותה כנתגיירה כשלא ידעה מדיני התורה שהוא גר כדאיתא בשבת. ומסתבר זה אף שלע"ע אין לי ראייה ע"ז...".
ועוד כתב במקום אחר (יו"ד חלק א סימן קס): "ועוד יש מקום לומר טעם גדול, דמה שבעלה שנתגיירה בשבילו הוא מחלל שבת ומופקר בכמה איסורין, עושה שהיא סבורה שאין חיוב כ"כ לשמור המצוות, וא"כ הוא כגר שנתגייר בין העכו"ם שמפורש בשבת דף ס"ח שהוי גר אף שעדין עובד ע"ז עיינו שם. והטעם משום שקבל עליו להיות ככל היהודים, שנחשבה קבלה אף שלא ידע כלום מהמצוות... ורק בידע ולא רצה לקבל הוא עכוב בגרות, דהא א"צ ללמד כל התורה כולה קודם שנתגייר, דרק מקצת מודיעין. ולכן אף שהב"ד אמרו לה שצריך לשמור שבת, חושבת שהוא רק הדור בעלמא, אבל גם מי שאינו שומר השבת וכדומה טועה לומר שהוא יהודי כשר. נמצא שלטעותה קבלה כל המצוות שיהודי מחוייב, שהוא גרות אף שמחמת זה לא תקיים עכ"פ המצוות. וזהו טעם שיש בה ממש להחשיבה לגיורת, והוא למוד זכות קצת על הרבנים המקבלים שלא יחשבו עוד גריעי מהדיטות".
וכן לגבי הכותים שמצאנו בהם מחלוקת (קידושין עה ע"ב; סנהדרין פה ע"ב) אם הם גרי אמת או גרי אריות, ולכאורה לא נחלקו אלא בשאלת המניע לגיור ובכנות הרצון להיות יהודים; אך מכל מקום הכול מודים שכבר מלכתחילה לא שמרו את כל המצוות ואף "את אלהיהם היו עובדים", כלשון הכתוב, ובכל זאת משמע שאם גיורם לא הייתה מחמת האריות, הגיור היה חל לפחות בדיעבד לכל הדעות. אלא אם נדחה ונאמר שמלכתחילה קיבלו עליהם את כל המצוות כראוי אלא שאחר כך 'החמיצו'.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ

יועצים מדעיים:
הרב פרוי אברהם שטינברג
הרב פרוי דרור פיקסלר
הרב פרוי נתן קלר

ארץ חמדה – קישור לשו"ת במראה הבזק באתר

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

<p>לע"נ שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט</p>	<p>לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לע"נ גב' לורין הופמן ז"ל</p>	<p>לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
--	---	---	---	--

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה" הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביורר מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פיסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישי, זכויות אזרח ועוד ועוד. זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראל של מכון ארץ חמדה.

לרכישה